

149. ARGANG

HEFTE

7

1979

UTGITT AV
OSLO
MILITÆRE
SAMFUND

INNHold

	SIDE
Opplysninger vedrørende Norsk Militært Tidsskrift	285
«Sjæleliv i krig.»	287
Fra en bok av Eivind Berggrav.	
Arbeiderpartiets forsvarspolitik, 4. og siste artikkel	299
Av Nils Ørvik.	
Nord-Norge og forspillet til Kalmarkrigen (1611—1613)	
Siste artikkel av en serie på tre	303
Av Bjørn Bratbak.	
Litt om Waffen-SS	315
Av P. O. Storlid. <i>Paradossene i 4000 Slaverier</i>	
NATO's Forsvarsplanleggingskomitè's mai-møte.	
Kunngjøring til pressen	323
Av kommandør Harald B. M. Rønneberg.	

TIDSSKRIFTER bl. a.

Det amerikanske forsvarsbudsjett	327
Nordområdene	327
Den svenske kystflåten	328
Tidsskrifttrunden	329

BØKER

Byråkrati og beslutninger	329
No Victor-No Vanquished. The Yom Kippur War	331
Militärisches fuhren und entscheiden	331
Kort omtale	332

T.O.S.
Sammen med på Bort.
over til Hjelpeorg.

Litt om Waffen-SS

Av P. O. STORLID

P. O. Storlid. Født i Bergen 1932, examen artium engelsk-linjen 1950. Deretter i rekkefølge et år til sjøs, verneplikt-tjeneste, to år i Postverkets rel-

seavdeling, tre år sersjant/tekn.forsyning i Flyvåpenet (FVFK). Siden den tid vpl. sersjant IR9. Fra Flyvåpenet over i realskole/gymnas som lærer, begynte å studere 1962, cand. mag. 1964. Mer undervisning, hovedfag som «fritidssyssel», cand. philol. 1966. Hovedfag fransk (et arbeid om de Gaulle med utgangspunkt i hans memoarer), mellomfag tysk og spansk. Historie som kjær interesse fra barneårene av. Nå stadig i gymnaset, en sjelden gang en avisartikkel om historisk/politiske emner. Nåværende arbeidssted Stavanger Katedralskole.

Interesse innenfor den her satte ramme. Likeledes er en kort historikk antagelig nødvendig.

Opprinnelse og utvikling frem til verdenskrigen.

I likhet med flere andre større politiske partier i mellomkrigstidens Tyskland hadde også Hitlers NSDAP sin paramilitære «kamporganisasjon», vokset opp fra et opprinnelig temmelig beskjedent ordensvern for partiets møter. Disse «Sturmabteilungen» (SA) dannet i 1925 i sin tur, og fortsatt som en del av det samme SA, mindre avdelinger for eskorte-ring og beskyttelse av partiets ledende menn, kontinuerlig bevakning av sentrale partikontorer m.m. Denne «partigarde» gikk under navn av «Schutzstaffeln der NSDAP», og ble den direkte opprinnelse til Himmlers begynnende SS-stat i staten. Det er for såvidt klart at SS historisk sett er av partipolitisk og ikke statlig opphav.

Ved Hitlers maktovertagelse i 1933 ble organisert en «Leibstandarte SS Adolf Hitler» (LSSAH), som en garde- og representasjonsavdeling. Standarten (regimentet) var organisert og utstyrt som et vanlig infanteriregiment, og inngikk

Benevnelsen «SS» er meget langt fra å være entydig. Bak den skjuler seg et nærmest uoverskuelig antall virksomheter av forskjelligste slag. Blant mange andre inngår benevnelsen også i sammensetningen Waffen-SS, som var blant annen verdenskrigs høyest vurderte eliteavdelinger. Ikke få på

begge sider har ansett den som den beste av alle.

Det som følger er resultatet av et forsøk på å danne seg et bilde av hva Waffen-SS var — og ikke var — dets utvikling og karakteristiske trekk. For avgrensningens skyld må kort nevnes enkelte naboer i SS-alfabetet, men disse er ellers uten

f.o.m. 1934 i de alminnelige mob.planer. Dermed var partiavdelingen, under bibehold av sine særegne avdelings- og gradsbetegnelser samt sorte paradeuniformer, gått inn som en del av den statlige krigsmakt. Samme år kom forordningen om opprettelse av en «SS Verfügungstruppe» (SS-VT) av frivillige. Denne SS-VT var en integrerende del av Rikets væpnede styrker. Den ble oppsatt, utrustet og øvet etter Wehrmachts satser og reglementer, under overoppsyn av hærens kompetente organer. Avdelingenes høyere offiserer var uten unntagelse høyt kvalifiserte frontoffiserer fra første verdenskrig, for flertallets vedkommende også med senere tjeneste i Reichswehr. Av de tre regimentssjefer var to (Steiner, Demelhuber) uten tidligere tilknytning til SS. Tjenesten på minst fire år for menige var basert på frivillighet, på samme vilkår som for vervet personell i Wehrmacht. Tjenesten i SS-VT ble regnet som avtjent av den toårige verneplikt, og medførte hverken i eller etter tjenestetiden spesielle retter eller fordele for SS-soldaten. Vervingskontrakten ble inngått med Det Tyske Rike som kontraktpartner, og forutsatte ikke parti-medlemskap. Hva Hitlers eller Himmlers eventuelle senere formål med disse enheter kunne være, vites ikke. Den frivillige måtte i alle fall ha grunn til å anse seg selv som ordinært medlem av statens væpnede styrker: Han stod overfor loven og i enhver annen henseende på lik linje med Wehrmachtsoldaten. Likeledes ble SS-VT behørig anmeldt til Det Internasjonale Røde Kors og de tilgrensende stater som en integrerende del av Det Tyske Rikes krigsmakt, uten at innsigelse ble gjort fra noe hold. I relasjon til tysk og internasjonal lov må

SS-VT altså bli å betrakte som en ordinær militær enhet.

I sin kunngjøring om gjeninnføring av verneplikt m.m. i 1935 proklamerte Hitler at Rikets landmilitære styrker skulle bestå av 36 divisjoner, hvorav en SS-VT divisjon. Han hadde imidlertid ikke hastverk med denne varslede SS-divisjon. Mannskaper fra de tre eksisterende regimenter deltok i innmarsjen i Østerrike, Sudetland og Tsjekkoslovakia innordnet i høyere hærforband. Utøver dette later de i sin fredstjeneste til å ha ført en heller ubemerket tilværelse, med skuffelse i alle grader over at det ikke ble noe av divisjonsoppsetningen. Folke- og Wehrmacht-vittigheten gav dem klengenavn som «SS-Vergnügungstruppe», «Asphaltsoldaten» m.m., fordi de ikke syntes å ha stort annet å ta seg til enn å paradere ved mottagelser for høye utenlandske gjester.

I mai 1939 var de tre regimenter blitt til fire, supplert med nødvendige støtteenheter for oppsetning som divisjon. Men den avgjørende komponent, artilleriregimentet, var ikke engang planlagt oppsatt. I denne måned ble så plutselig Standard «Deutschland» ved direkte Hitler-ordre kommandert i motorisert iltransport til feltmessig øvelse («Alle Waffen scharf schießen!») på Lüneburger Heide sammen med et av hærens artilleriregimenter. Manøvren ble fulgt av Hitler på nært hold. Kort etter dette ny fùhrerbefehl: Oppsetning av et SS-VT artilleriregiment, feltklart innen åtte uker. SS-VT greide dette. Noen divisjonsoppsetning ble det allikevel fremdeles ikke noe av, idet Polen-felttoget kom før den kunne gjennomføres. SS-VT deltok igjen som deler av ordinære Wehrmacht-forband. Etter felttoget ble omsider Division «Das

Reich» opprettet. Mange skulle følge den: Nær en million mann tjenestegjorde i tidens løp i 38 Waffen-SS divisjoner. Av disse falt eller er meldt savnet vel en kvart million.

Allgemeine SS, SS-Totenkopf- og SS-Polizeiverbände.

Innenfor SS-komplekset er mulighetene for forveksling og sammenblanding særdeles mange. Til dette kommer sammenblandingen med rene politiorganer, i utgangspunktet forårsaket av personalunionen mellom SS og politi i Reichsführer SS und Chef der Deutschen Polizei Himmler. Mye av dette røre synes iverksatt med hensikt av Himmler. Det øket mulighetene for etablering og utbygging av hans mektige, private stat i staten.

Det opprinnelige SS der NSDAP ble til Allgemeine SS. Dette var vel å merke ingen militær enhet, men et rent politisk forbund under ledelse av Himmler. Det opptrådte i sorte uniformer, og medlemmene kunne gis militært klingende «grader», de samme som hadde et reelt innhold i SS-VT. Organisasjonen later til å ha etablert seg som et slags partiaristokrati, og Himmler benyttet seg av den til å knytte til seg personer i ledende posisjoner ved å tildele dem en «grad» i dette Allgemeine SS. «SS-medlemskap» har for mange ikke betydd annet enn ubedt tildeling av en slik «grad» fra Himmler. Men utenom dette stillet organisasjonen i den første tid etter maktovertagelsen også endel av konsentrasjonsleirenes vaktmannskaper, i en begynnende samrøring av stats- og partimyndighet.

Fra 1935 ble disse mannskaper organisert selvstendig som «SS-Wachverbände», som siden igjen p.g.a. dødningshodet som lueemblem gikk over til å hete

SS-Verbanden

«SS-Totenkopfverbände» (SS-TV). Denne organisasjon var ikke militær, verving til den fortsatte avtjent verneplikt og mannskapene ble fortsatt rulleført og mob.disponert i sine respektive militære enheter. Ved krigsutbruddet ble de også for størstedelen innkalt og erstattet med ikke-mobiliseringspliktige mannskaper. Antagelig etter initiativ av Himmler ble de nokså snart sammenfattet i egne enheter, som ble til 3. SS-(Panzer-)Division Totenkopf. Fra dette tidspunkt er de altså en del av SS-VT, men deres befatning med konsentrasjonsleire var opphørt f.o.m. mobiliseringen. Divisjonen hadde ingen andre oppgaver enn enhver annen panserdivisjon i SS-VT eller Wehrmacht. Denne senere overtagelse av Totenkopf-personellet har hos mange forfattere vært årsak til vidtførende misforståelser. Med konsentrasjonsleirene hadde SS-VT ikke noe å gjøre.

Andre og like forståelige forvekslinger er 4. SS-Polizei (Panzergradien) Division årsak til. Denne enhet hadde ikke politioffiserer, men var oppsatt og ble anvendt som alle andre divisjoner av samme slag. Det besynderlige navnet skyldes at den i hovedsak var oppsatt med vernepliktige politifolk som mannskaper.

Det tyske politi hadde militære grader. Sine politigeneraler tildelte Himmler som tilføyelse til titelen General der Polizei også «General der Waffen-SS», hvorved sammenblandingen nådde nye høyder. Muligens skjedde dette for å smigre disse politigeneralers forfengeligheit — i alle fall er disse «generalers» forbindelse med Waffen-SS helt pro forma. Går man litt inn i emnet, varer det ikke lenge før man må begynne å sortere disse uekte SS-generaler ut fra de virkelige. Heller ikke

de beryktede SS-Sondereinheiten og kommandos for partisambekjempelse og utryddelse av uønskede elementer i øst tilhørte Waffen-SS. Dette var og ble rene stridsformasjoner på linje med Wehrmachts.

I det forangående er brukt betegnelsen SS-VT, og delvis Waffen-SS. Den første var den offisielle inntil juli 1940, da Hitler i sin tale etter vestfelttoget omtalte avdelingene som Waffen-SS. Noen offisiell forordning om navneendring ble visstnok ikke gitt, men Waffen-SS kom raskt i hevd. I den første tid etter denne «Führerrede» sees betegnelsen brukt om hinannen, også i offisiell sprogbruk. Noen endring i avdelingenes karakter eller anvendelse intrådte ikke.

Personell og taktiske grunnsetninger: Særegenheter ved Waffen-SS.

Hitlers motiv for opprettelsen av SS-VT/Waffen-SS kan bare være gjenstand for gjetninger, og dem har det vært mange av. Noen har ment at han tenkte seg disse styrker som en slags motvekt eller politisk pålitelig konkurrent til Wehrmacht. Dette vil synes lite sannsynlig, tatt i betraktning at den ene divisjon som ble varslet i 1935 først var komplett fem år senere. Med 1/36 av hærens styrke kunne den heller ikke fylle noen slik oppgave. At den siden økte til 38 mer eller mindre fullstendige divisjoner, er i denne sammenheng uinteressant: Her må i tilfelle også tas i betraktning Wehrmachts egen økning. — Det er kjent at Himmler blant andre merkvordige idéer også syslet med tanken på en slags «Tysk Blodorden» eller raseelite som skulle ha som forbilde middelalderens Sverdriddereorden (likheten er ikke god å få øye på), og ytringer fra den kant kan tolkes som at nettopp Waffen-SS skulle bli denne elite.

På den annen side: Der finnes adskillige eksempler på at Hitler gjorde direkte narr av Himmlers germanerromantikk, og man kan derfor ikke uten videre anta at dette skulle være Hitlers eget motiv. Kanskje er sammenhengen ikke mer mysterios enn at han rett og slett ville ha en militær eliteavdeling, som han også fikk.

Om det nå var Hitlers opprinnelige hensikt eller ei: Det er et faktum at SS-VT fikk et markant tilslag av talsmenn for en militær nytenkning fra første verdenskrig. I masse- og materialslagenes remis hadde flere offiserer med hell utviklet en overbevisende støt-tropp-taktikk basert på nøyaktig samspilte smågrupper med spesialtrening og -utrustning. Disse oppnådde ofte forbløffende resultater mot fiendtlige masser. De samme idéer om mindre spesialistenheter med stridsvognstøtte som blant andre de Gaulle og Liddell Hart var talsmenn for, hadde sine tilhengere også i Tyskland. Men riktig nok ikke i ledelsen av Reichswehr. Det er i det hele tatt bemerkelsesverdig hvorledes man i Tyskland, som hadde tapt i denne sort krigføring, fortsatte å tenke i de samme baner: Som i Frankrike og annetsteds fortsatte man å planlegge for en reprise av første verdenskrig. Det 100 000 mann sterke — eller svake — Reichswehr tenkte man seg som en kadrearmé for nye masseoppbud av 1914–18-modell, den eneste form for ny tenkning måtte være den vekt som etter hvert ble lagt på enkeltmannsutdannelsen for å fremskaffe «Einzelkämpfer». Mulig er det at Hitler i SS-VT ønsket å skaffe en tumleplass for støt-tropp-taktikere og andre representanter for nye taktiske doktriner, som aldri fikk foten innenfor i den høyere hærledelse. I alle

fall søkte påfallende mange av dem seg til disse nye avdelingene, og omsatte der sine idéer i praksis. Her skal minnes om at selve grunnutdannelsen foregikk etter hærens reglementer og under dens inspeksjon. En SS-VT-soldat hadde etter to år lært alt det som var målet for Reichswehrs/Wehrmachts mannskaper. Men han hadde fremdeles to år igjen til å lære mer på. Og det gjorde han.

I en viss forstand ble SS-VT «støt-tropp-taktikernes» revansje over det konvensjonelt tenkende «establishment» i generalstaben. Her dyrket man hverken massehærer eller individualistiske Einzelkämpfer, men det som en senere tid ville kalle teamwork i høyeffektive smågrupper basert på sterkt kameratskap mellom veltrenede profesjonister. Den fysiske fostring måtte innta en fremskutt plass i utdannelsen av disse elitemannskaper. De ble også alle friidrettsmenn av bemerkelsesverdig kvalitet. Så hadde SS-VT riktignok også utsøkte folk å arbeide med: I fredsårene lå søkerantallet stadig ti ganger høyere enn behovet. Friidrettens prinsipp ble opprettholdt til 1942. Fra det år ble vernepliktige også utskrevet til Waffen-SS. Personelloverføringer mellom dette og Wehrmacht forekom også, i begge retninger.

Reichsführer SS m.m. Himmler var egentlig agronom og kaninoppdretter. Denne fortid kvalifiserte ikke overbevisende til feltherre eller militær sakkyndig i større format, hva han også, til tross for sin notoriske militære forfengellighet, var klok nok til å innse. Han la seg praktisk talt aldri opp i Waffen-SS' faglige anliggender. Han synes på den annen side ikke å ha hatt noe godt forhold til «sine» høyt kvalifiserte offiserer. Karakteristisk er at han al-

dri hadde noe møte med Waffen-SS' samlede lederkorps eller noen representativ del av det. Han var muligens ikke ukjent med at han i de kretser gjerne gikk under det heller komiske økenavn «Reichsheini».

Såvel i de egne taktiske grunnsetninger som i forholdet mellom befal og menige og i avansementsmuligheter adskilte Waffen-SS seg fra Wehrmacht. Det høyere tyske officerskorps var langt på vei en kaste av tradisjonelle, ofte adelige, officersfamilier, og officersutdannelsen hadde som uomgjengelig forutsetning avlagt «Reifeprüfung» (artium). Waffen-SS kunne til forskjell fra dette med et senere tiders møteord kalles «demokratisk» i den forstand at enhver dyktig soldat i prinsippet kunne avansere ubegrenset, også uten Reifeprüfung. Napoleon hadde fulgt samme prinsipp, og hverken han eller Waffen-SS synes å ha tapt på det. I SS-VT ble dette satt i system ved at hver mann ved kursutdanning ble kvalifisert til nest høyere grad. Wehrmachts skarpe skille mellom offiserer og underoffiserer fantes heller ikke. Det viser seg at alle opprinnelige SS-VT-mannskaper i løpet av krigen ble underoffiserer, og av disse igjen ble en tredjedel offiserer. Uten at det lar seg belegge annerledes enn ved de inntrykk og erindringer Waffen-SS-folk og andre har meddelt, virker det avgjort også som at forholdet mellom menige og befal av alle grader jevnt over har vært langt mer uformelt kameratslig enn i Wehrmacht. En høy grad av solidaritet og kameratskap blant tidligere Waffen-SS-folk synes å ha holdt seg til denne tid.

Bemerkelsesverdig er det at den særegne Waffen-SS-stil later til å ha holdt seg godt også etter krigstidens veldige utvidelser. En organisatorisk ny-

skapning som kan ha bidratt til suksessen, var et organ med det kuriose navn «Amt für optimale Menschenführung». Med et maskinelt registerings-, sorterings- og kartoteksystem arbeidet dette med å bringe rett mann på rett plass ut fra en samlet vurdering av fysiske og psykiske egenskaper og ferdigheter. Dette Amt virker som en forløper for senere tiders hullkort-/EDB-systemer for personell-disponering.

Våpen og utstyr.

Dette fysisk og psykisk finskulte og topptrenede elitekorps måtte også ha høyverdig utrustning. De første avdelinger var rene infanteriformasjoner. Etter innmarsjen i Østerrike ble bestemt at de skulle fullmotoriseres, og dette ble en tid fremover normen. Disse mot. inf. divisjoner ble i de første krigsår tilført selvstendige stridsvognenheter av varierende størrelse, og fikk da benevnelsen Panzergrenadierdivisionen. Omrustning av noen av disse til Panzerdivisionen begynte sommeren 1942. Navnene later til å ha forvirret ikke få forfattere, fordi hver divisjon bare hadde ett egentlig stridsvognregiment, og utover dette omfattet to mot. inf. reg. (Panzergrenadiere), samt naturligvis alle nødvendige støtteenheter. I den videre utvikling ble det vanlig at antall stridsvogner og andre kjøretøyer sank langt under materiellhjemmel, uten at dette gav seg noe utslag i noen endring av avdelingsbetegnelsene. Etterhvert ble dette i høy grad tilfelle også for personellets vedkommende. Særlig fra de to siste krigsår er oppgaver over tyske styrker beroende bare på avdelingsbetegnelser derfor som regel mer vill- enn veiledende. I krigens slutfase ble igjen oppsatt noen mer eller mindre fullstendige Grenadier-

(Inf.) divisjoner, men Hitler nektet konsekvent å revidere betegnelsene for sine etter hvert sterkt desimerte divisjoner, regimenter m.v. Herved vanskeliggjøres ofte vurderingen av styrkeforholdet mellom de stridende parter, i krigens siste faser.

I aktstykker fra krigsårene, og enn mer i etterkrigstidens erindringslitteratur, påtreffes påstander fra Wehrmacht-hold om at Waffen-SS ble favorisert av sentrale myndigheter ved tildeling av materiell, slik at disse avdelingens utstyr i mengde og kvalitet skulle ha ligget over Wehrmacht-enhetenes. Det siste er delvis riktig, men forklaringen synes å være en helt annen. Waffen-SS ble utstyrt etter Heeresamts satser, utarbeidet for hærens avdelinger og under dette hærorgans kontroll. Noen favorisering derfra av Waffen-SS ville være uløst, og er ikke påvist.

Når Waffen-SS allikevel ofte var først til å få nytt eller forbedret utstyr, skyldes det Technisches Amt, et annet Himmler-organ. Himmler har visstnok aldri lagt for dagen noen spesiell våpenteknisk innsikt, i det hele var han åpenbart uten faglig innsikt på de aller fleste områder innenfor sin «SS-stat». Men han hadde like åpenbart et utpreget talent for å finne og knytte til seg kapasiteter på de forskjellige felter, og var i alt sitt pedanteri ofte påfallende ubyråkratisk når det gjaldt å gi dem de best mulige virkemuligheter. Slik fikk han engasjert den fremragende videnskapsmann Dr.-Ing Otto Schwab fra Technische Hochschule Berlin-Charlottenburg til sjef for sitt SS Technisches Amt, som han gjorde til et sentrum for avansert militærteknisk forskning. Herfra stammer epokegjørende oppfinnelser og forbedringer på de forskjellige våpentekniske

felter: Måle- og sikteinstrumenter for artilleri, MG 42, Sturm-gewehr 44, Panzerfaust, nattsikteinstrumenter for stridsvogner basert på infrarødt lys, og mye annet. Det ble eksperimentert med en fjernstyrt panservernrakett, landminer av glass m.m. Mangt av dette opprinnelige Waffen-SS-utstyr er i dag i ytterligere avanserte varianter standardutstyr i moderne arméer. Men den seigeste motstander av SS, Generalmajor Schwab og hans Amt, var det meget konvensjonelt tenkende og arbeidende Heeresamt, som for Panzerfausts og annet epokegjørende materiells vedkommende forsinket produksjonen i måneder og endog år. Delvis grep da Schwabs Amt, dekket av Himmlers maktfylde, til «ulovlig» produksjon og forsynte egne enheter med materialet, ofte for Heeresamt i det hele tatt hadde godkjent det.

Det ser ut til at en ubyråkratisk stil innen hele SS-imperiet her har vært av vesentlig betydning. Frontavdelingene og Schwabs Amt kunne stå i direkte og temmelig uformell forbindelse med hverandre, og Amtet holdt seg på denne måte stadig underrettet om frontens ønsker, behov og kritikk. Slik kunne det utenom snirklede tjenesteveier likeledes uten forsinkelse få utprøvet sine materialiserte idéer i stridende enheter. Fordelene for begge parter er innlysende. Denne sammenheng var utvilsomt skjult for de aller fleste av Wehrmachts offiserer og mannskaper. Men det er den som synes å ligge til grunn for de hyppige påstander om favorisering av Waffen-SS med nytt og bedre materiell.

Waffen-SS som internasjonal styrke.

Også en grovkisse som den foreliggende ville være ufullstendig, om man ikke noterte

seg den særegne internasjonale karakter Waffen-SS etterhvert fikk. Alle frivillige til de tyske landstridskrefter gikk, i alle fall i prinsippet, automatisk til Waffen-SS. Særlig i øst-områdene ble dette prinsipp omgått. Wehrmacht benyttet der «illegalt» hundretusener av «Hilfswillige» (Hiwis), delvis rekruttert blant krigsfanger og delvis blant den sivile befolkning. Det var for størstedelen uvæpnet hjelpepersonell, men det er kjent at mange av dem i alle fall i perioder også inngikk som stridende Wehrmacht-enheter, i strid med Führerbefehl. Av innlysende årsaker er tallene her antagelig umulig å bringe på det rene. I tillegg kom i alle besatte områder folk som vervet seg til tysk polititjeneste og lokale militsenheter, f.eks. ukrainske «SS-Sondereinheiten». Disse faller utenfor det her behandlede emne, idet de ikke hadde noe med Waffen-SS å gjøre.

Til Waffen-SS gikk for det første det store flertall av «Volksdeutsche», dvs. tyskspråklige borgere av fremmede stater. Særlig på Balkan og i Ungarn fantes disse i stort antall, som regel bosatt i egne områder hvor tyske utvandrere i tidligere hundreår hadde funnet nye hjem. De var fremmede tyske i språk og kultur. Tallet på slike Volksdeutsche frivillige ser ut til å ha ligget i underkant av 120 000. Men utenom disse fantes det ved fronten i Waffen-SS-formasjoner frivillige fra antagelig alle europeiske nasjoner fra Island til Albania, dessuten fra endel ikke-europeiske nasjoner. (Forfatteren har riktignok ikke funnet belegg for grekere, tsjekkere eller polakker.) Fra Norge kom ca. 6000, hvorav ca. 800 falt. Det samlede antall ikke-tyske frivillige ser ut til å ha ligget omkring 350 000, eller på mer enn en tredjedel av den

mer

samlede styrke i krigsårene. I dette tall inngår de nevnte ca. 120 000 frivillige Volksdeutsche. Kanskje delvis på grunn av tallrike overføringer avdelingene imellom er de forskjellige benyttede kilder ikke overensstemmende i sine tallopgaver. Oppgavene her er derfor nødvendigvis bare omtrentlige.

Rekrutteringen av frivillige reflekterer tydelig det økende behov for soldater, og en derav følgende oppgivelse av ideologiske standpunkter: Til å begynne med ble det lagt an på nordiske frivillige, senere konsentrerte man seg om germaniske, etterhvert ble de europeiske (samt enda noen til), og til slutt bare «frivillige i kampen mot bolsjevismen». Blant disse fantes både indere og sovjetiske asiater.

Noen av disse enheter, f. eks. den Volksdeutsche Division

«Prinz Eugen», i Jugoslavia, ble utelukkende eller overveiende satt inn i hjemlandet. Flertallet kjempet på østfronten, men mange også i vest og på de øvrige krigsskueplasser. Noen få av divisjonene, f. eks. den flamske «Langemarek», var med unntak for fåtallig tysk nøkkelpersonell enhetlig nasjonale enheter. Hverken «Langemarek» eller de øvrige nasjonale divisjoner later imidlertid til å ha vært oppsatt med full divisjonsstyrke. For disse er betegnelsen således i større eller mindre grad villedende.

De aller fleste av divisjonene var blandede enheter, men nasjonalt enhetlige avdelinger vanligst i regiments størrelse. I alle fall i utgangspunktet: Det viser seg at overføringer i begge retninger mellom tyske og ikke-tyske enheter, og mellom slike innbyrdes, har vært

svært alminnelig, uten at dette later til å ha forårsaket nevneverdige vanskeligheter. Det kan altså tales om en høyt integrert internasjonal styrke av inntil da – og også siden – ukjent størrelse. Interessant er i denne sammenheng å legge merke til at kvalifiserte ikke-tyske offiserer gjerne ble gitt kommando over forband omfattende også rene tyske enheter. Noen form for tysk nasjonalisme har tydeligvis ikke gjort seg gjeldende her. *Dette er også en innvikling på papper krigstidens*

Med en så stor andel av ikke-tyskere må det være grunnlag for å anse Waffen-SS like meget som en internasjonal som en tysk armé. Muligens vil et nærmere studium av nettopp dette aspekt kunne være av interesse i en tid som både i vest og øst er sterkt opptatt av problemer som knytter seg til flernasjonale enheter.

Bravo! ■